

УДК 33:636:3338:43

Гордієвич О.А., директор ©*Рівненський науково-дослідний центр продуктивності агропромислового комплексу*

СУТНІСТЬ НОРМАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА У ТВАРИННИЦТВІ

Розкрито теоретичні аспекти нормативного управління витратами та визначено мету, завдання, принципи і функції нормативного управління витратами виробництва у тваринництві.

Ключові слова: *нормативне управління, витрати виробництва, нормування живої і уречевленої праці, нормативні системи.*

Вступ. В умовах переходу до ринкової економіки неконтрольоване використання трудових і матеріальних ресурсів призвело до суттєвого зниження інтенсивності виробництва в тваринництві.

З 1990 року у нашій країні увага до проблеми контролю за витратами послаблюється, що призвело до збільшення собівартості та щорічного зменшення рівня рентабельності продукції тваринництва по Україні з 32,2% в 1990 році до 4,1 % в 2008 році в молочному скотарстві, відповідно у свинарстві з 20,7% до 0,3%.

Діючі системи управління не змогли поставити надійний бар'єр росту витрат виробництва, в результаті чого в останні роки близько 70 відсотків підприємств, що займаються виробництвом продукції тваринництва, не одержують прибуток.

Це обумовлює необхідність розвитку в сільськогосподарському виробництві специфічного менеджменту, адекватного реальним виробничим та ресурсним можливостям виробництва і новому ринковому середовищу. Йдеться про нормативне управління, яке дає можливість впливати на виробничий процес, як у прямому так і зворотному напрямках, на будь-якій стадії, шляхом оптимізації і вигідного співвідношення між складовими витрат, між витратами та кінцевими результатами. Тому стає актуальним питання про формування виробничих витрат на основі нормативних. Отже, нормативне управління витратами потребує детального вивчення та удосконалення.

Вагомий внесок у розробку методологічних підходів до вирішення проблем нормативного управління були внесені вченими: В.В.Вітвіцьким, О.М. Куркіною, М.І. Маліком, Г.А. Нагорною.

В.В. Вітвіцький вважає, що нормативне управління полягає у встановленні міри належного – норми, за допомогою якої здійснюється вплив на об'єкт управління з метою зміни сутнісного і перевіряється результат цього впливу шляхом зіставлення сутнісного з належним [1, с.11].

Заслужують на увагу останні розробки в цьому напрямі Українського науково дослідного інституту продуктивності агропромислового комплексу

Міністерства аграрної політики України, в яких для формування нормативних витрат ресурсів тваринництва використовують метод моделювання, який ґрунтується на побудові економіко-математичних моделей залежності витрат усіх видів виробничих ресурсів від умов виробництва.

Мета статті полягає в концептуальному узагальненні методичних положень нормативного управління витратами виробництва у тваринництві.

У статті використані матеріали статистичної звітності за 1990-2008 роки по Україні. В процесі досліджень використані загально методологічні методи аналізу і синтезу, індукції, дедукції, структурно-функціональний та монографічний методи.

Результати досліджень. Суть нормативного управління витратами виробництва полягає у розробці та використанні системи норм і нормативів витрат живої і уречевленої праці, з урахуванням природних, технічних та технологічних особливостей виробництва.

Нормативне управління витратами виробництва вимагає системного підходу до формування і використання норм.

Система являє собою сукупність двох і більше елементів, які повинні відповідати трьом умовам: поводження кожного елемента впливає на поводження цілого; поводження елементів, його вплив на ціле взаємозалежні; якщо існують підгрупи елементів, кожна з них впливає на поводження цілого і жодна з них не робить такого впливу незалежно [2, с. 38-39].

Завдання системного підходу в нормуванні полягає не тільки в тому, щоб систематизувати інструменти управління, що саме по собі досить важливо, а й в тому, щоб використовуваний інструментарій управління повніше враховував взаємозв'язки, які існують у самому об'єкті управління, і тим самим забезпечував при комплексному використанні норм різного призначення вирішення відповідних завдань управління. В умовах ринкових відносин, коли значно зростає прикладний інтерес підприємств до окремих видів норм, практично відсутній інтерес до норм, як структурованої системи. А саме системний підхід дозволяє розкрити резерви підвищення ефективності нормативного управління.

Механізм нормативного управління витратами передбачає застосування певних методів, за допомогою яких вивчаються витрати, щоб управляти ними.

Відомо, що для розрахунку норм і нормативів використовують два основних методи нормування як живої так і уречевленої праці: аналітичний і статистичний [3, с.15].

Виходячи з економічних реалій, В.В. Вітвіцький стверджує, що у сучасних умовах застосування цих методів нормування вкрай ускладнене, через недостатню розвиненість нормативної бази для розрахунків та високу трудомісткість і вартість цих робіт. Вказані методи не враховують багатоваріантності умов і технологій виробництва, які характерні для окремих галузей сільськогосподарського виробництва. До таких галузей належить тваринництво, в якому на обслуговування тварин задіяно 35 категорій працівників, використовується понад 40 видів кормів і матеріалів, близько 70 найменувань базових машин і устаткування та різних технологій утримання тварин.

Сучасною альтернативою до них слід вважати метод нормування, який ґрунтується на побудові економіко-математичних моделей залежності витрат усіх видів виробничих ресурсів від умов виробництва і, таким чином, може бути класифіковано як розрахунково-статистичний метод.

Мета нормативного управління витратами виробництва полягає у оптимальному використанні ресурсів і забезпеченні росту ефективності виробництва.

Нормативний метод управління витратами виробництва забезпечує рішення цілого ряду задач:

- створення системи діючих прогресивних норм і нормативів і на їхній основі визначення обґрунтованого нормативного рівня витрат (собівартості) на виробництво продукції;
- отримання інформації про витрати за нормами в розрізі калькуляційних статей витрат за видами продукції;
- визначення фактичної собівартості продукції на основі попередньо розрахованих нормативних витрат;
- створення звітної бази для нормування і планування витрат;
- контроль і облік відхилення від норм за місцями і причини їхнього виникнення;

Вихідним моментом у побудові системи управління витратами є формування принципів управління витратами.

До основних принципів нормативного управління витратами належать принципи: системності, динамічності; прогресивності; конкретності; науковості.

Нормативне управління витратами виробництва передбачає виконання всіх функцій управління: планування, організації, мотивації, контролю, регулювання. Функції нормативного управління витратами реалізуються через наступні елементи управлінських дій:

Планування. Використання нормативів живої і уречевленої праці забезпечує поточне (річне) та оперативне планування роботи підрозділів сільськогосподарських підприємств. Зокрема в тваринництві на основі планових витрат праці встановлюється оптимальна чисельність ферми, а використання нормативів витрат різних видів кормів для годівлі тварин є основою при плануванні оптимального використання наявних у господарстві кормових угідь.

Прогнозування. При впровадженні нових технологій та технічних засобів механізації нормативні методи дають змогу прогнозувати витрати виробництва.

Вимірювання, облік, аналіз і контроль, регулювання. Використання нормативних методів планування дає змогу створити базу даних для оцінки результатів діяльності підрозділів господарства, яка досягається шляхом вимірювання, обліку, аналізу і контролю, а також регулювання (оперативного управління) фактичних витрат живої та уречевленої праці порівняно з планом.

Мотивація. Стимулююча роль нормування праці на тваринницьких фермах полягає у матеріальному заохоченні працюючих при виконанні норм, скороченні чисельності працівників за рахунок впровадження сумісних професій, технологічних операцій.

Ціноутворення. Науково-обґрунтовані норми витрат живої і уречевленої праці є вихідною базою при встановленні ціни на продукцію.

Інформаційне забезпечення. Забезпечення сільськогосподарських підприємств збірниками норм і нормативів витрат живої і уречевленої праці дає змогу планувати розмір собівартості в залежності від рівня механізації виробничих процесів та урахування зміни вартості ресурсів.

Оцінювання результатів діяльності. Впровадження нормативів витрат живої і уречевленої праці, диференційованих за умовами виробництва у тваринницьких підрозділах сільськогосподарських підприємств, дає змогу виявляти невикористані резерви підвищення ефективності тваринництва [4, с. 58].

Висновки. 1. Впровадження нормативного методу визначення витрат, що ґрунтується на використанні нормативів витрат живої і уречевленої праці, дозволяє визначити орієнтовну нормативну собівартість в залежності від умов виробництва.

2. Нормативне управління витратами є складовою управління підприємством, тому існує необхідність детального вивчення та вдосконалення системи формування витрат живої і уречевленої праці та їх зміни при зміні умов виробництва.

3. Розробка концепції нормативного управління витратами виробництва потребує глибокого дослідження системи нормативних чинників, які сприяють їх зменшенню або зростанню.

Література

1. Вітвіцький В.В. Управління галузевими системами економічних норм і нормативів в АПК / Вітвіцький В.В. – К.: Центр “Агропромпраця”. 2001. – 566 с.

2. Акофф Р. Планирование будущего корпораций / Акофф Р.: [Пер. с англ. В.А.Бирюкова, М.М.Крейсберга, В.Т. Рысина; Под.общ. ред. В.И. Данилова-Данильяна]. – М.; Прогрес, 1985. – 328 с.

3. Вітвіцький В.В. Теоретичні аспекти вимірювання продуктивності / Вітвіцький В.В. – К.: Продуктивність агропромислового виробництва. 2006. – №3. – 15 с.

4. Основи формування нормативних систем у тваринництві / [Вітвіцький В.В., Сіненко М.І., Голик В.М. та ін.]. – К.: НДІ “Украгропромпродуктивність”, 2010. – 72 с.

Summary

Gordievich O.A.

RIVNENSKIY RESEARCH CENTER OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

The theoretical aspects of normative management charges are exposed, certainly purpose, task, principles and functions of normative management charges, by the charges of production in a stock-raising.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2010